

MEHMET ALİ BİRAND'LA SÖYLEŞİ

● Ecz. Mesut AZİZOĞLU
Ecz. Cevdet AGÜLOĞLU

Mehmet Ali Birand Türkiye'nin önde gelen gazeteci ve televizyon yorumcularındandır. Türkiye'nin iç politikası, uluslararası siyaset ve diplomasi konulu 8 kitap yazmıştır. (Türk Ordusunun Yapısı, 12 Eylül Askeri Müdahalesi, 1974 Kıbrıs Harekati ve Türk - Yunan İlişkileri...) kitapları İngilizce, Almanca ve Yunanca'ya çevrilmiştir.

Mehmet Ali Birand gazetecilik kariyerine 1964 yılında Türkiye'nin önde gelen gazetelerinden Milliyet Gazetesi'nde başlamıştır. 1971'de gazetenin Avrupa Editörü olarak Brüksel bürosunu açmıştır. 1984 yılında Milliyet Gazetesi'nin Moskova Bürosunu kurmuştur.

1985 yılında dış politika ve dünya gündemi ile ilgili konuları içeren Türkiye'nin en popüler televizyon programlarından biri olan "32. Gün" ü yapmaya başlamıştır.

"32. Gün" kendi dalında lider, ardından gelen benzer yapımlara öncülük etmiştir. Liberal bakış açısı, bağımsız ve objektif haberçilik anlayışı ile kısa sürede Türkiye ve dünya gündeminin nabzını tutan bir yapıma haline gelmiştir. Saddam Hüseyin'den, Mitterand'a,

Gorbaçov'dan Yeltsin'e, Arafat'a kadar dünyanın en önemli politikacı ve diplomatları "32. Gün" de Birand'ın konuğu olmuş, Türk televizyonunu dünyaya açmıştır.

Birand haberleri ve dosyaları ile 25 yıldır Türkiye'nin dünyadaki gözü, kulağı olmuştur. Bu zaman zarfında Türkiye-AB ilişkileri, Kürt Sorunu, Kıbrıs Sorunu ve Türk-Yunan ilişkileri konularında yüzün üstünde uluslararası konferansa katılmıştır.

Mehmet Ali Birand Milliyet'ten sonra Sabah Gazetesi'nde köşe yazarlığı yapmaya başlamıştır. Halen yazılarına Posta Gazetesi'nde devam etmekte olan Birand, "CNN Türk" adlı haber kanalının kuruluşunda yer almış, aynı kanalın anchor'lığını, 32. GÜN yapıcılığını ve icra kurulu üyeliğini sürdürmektedir.

1941 İstanbul doğumlu, evli ve bir çocuk babası olan Birand, bugüne kadar aralarında "Avrupa Konseyi En İyi Haber" ödülünün de bulunduğu, yurt içi ve yurt dışında toplam 40'in üzerinde ödül almıştır.

Türkiye'de bir gazetecinin herşeyi özgürce söylebilmesi için gerekli koşullar mevcut mu? Yasaların ötesinde, toplumsal bilinç basın özgürlüğüne müsaade ediyor mu?

M. A. Birand: Hayır etmiyor. Bazı konularda hâlâ tabu var. Bazı konularda kesinlikle ne hissetti-

ğinizi, ne düşündüğünüzü yazamıyorsunuz. Emin olun, yasalar o kadar önemli değil. Kamuoyu baskısı çok daha önemli. Onu yazdığınız zaman size yağın telefon ve faks, etrafınızda gördüğünüz insanların yaklaşımları sizi caydırıyor. En büyük baskı kamuoyu baskısı oluyor. Öte yandan da yasaların getirdiği bir baskı oluyor. Yasalar zaten müsait

olsa kamuoyu baskısı belki biraz azalacak. Bugün, Türk-Yunan sorunları için istediğinizi yazabilirsiniz, Türk-Amerikan ilişkilerinde istediğinizi yazabilirsiniz, söyleyebilirsiniz ama belirli sorunlara geldiği zaman dikkatli olmak gerekiyor. "Aman onun ayağına basılacak, aman resmi görüşün dışına çıkılacak" Daima bir engel var. Hâlâ var. Eskiye oranla yumuşadı, özellikle terörün bitmesi yumuşaklığı getirdi ama hâlâ engeller var. Benim umudum önümüzdeki 2-3 yıl içinde bambaşka bir Türkiye göreceğiz.

Siz kendinize otosansür uyguluyormusunuz?

M. A. Birand: Tabii. Ben kendimi çok otosansür etmeye başladım. Ben otosansüre çok geç başlayan gazetecilerden biriyim. Ama şimdi, yazdığım yazılara daha fazla dikkat ediyorum, çünkü korktum. Hayatımdan korktum ve çok daha dikkatli yazıyorum. Bunu da çok memnun olarak söylemiyorum. Yazdığım yazılardan dolayı Ankara'nın emriyle gazeteden çıkarılmış bir insanım.

Ona değinmek istiyorum. Sizin gibi, Türkiye'nin önde gelen gazetecilerinden biri, Türkiye'nin en büyük gazetelerinden birinden yazdığı yazılar nedeniyle çıkarılıyorsa bunun adı nedir?

M. A. Birand: Bunun adı tamamen sansürdür. Devlet sansürüdür. Ve daha da önemlisi, devlet sansürüne özel sektörün hemen boyun eğmesidir. Hiç direniş göstermemesidir. Bu yüzkarası olarak kalacak bir olaydır. Kimse bundan kurtulamaz kolay kolay.

Hep merak etmişimdir. Bir gazeteci haberini yaparken çalıştığı gazetenin çıkarlarını zedelemek gibi bir kaygı taşır mı?

M. A. M. A. Birand: Yok. Gazetenin çıkarı, gazetenin genel görüşüne ters düşüp düşmemek benim için hiç bir zaman sorun olmadı. Bundan

dolayı cezalandırıldım ben ama hiç bir zaman buna bakmadım. Çünkü buna bakmaya başladığınız zaman zaten biter, bir şey yazamazsınız, kimse de okumaz sizi. O hemen belli olur.

Şunun için soruyorum. Gazetelerin ve televizyonların hep aynı işadamları tarafından satın alınması durumu var. İşadamları da ekonomik açıdan bir şekilde devlete bağımlılar. Mutlaka etkilenip, etkiliyorlardır.

M. A. Birand: İki seçeneğimiz var. Ya devletin emir ve komuta zincirinin altına gireceksiniz, boyun eğeceksiniz. Yani devlet televizyonu, devlet

**Türkiye'nin basını
Anadolu'dan çok kopuktur. Arada
bir olay oldukça, büyük olay oldukça
Anadolu'nun sorunlarına biz döneriz,
oradaki sorunları ele alırız. Aksi
halde çok kopuktur. Gündemimiz
o bakımdan da Türkiye'nin gündemi
değildir. Onlar bizim, devletin,
büyük ekonomik sorunların
gündemidir**

radyosu olacaksınız. Ve yahutta özel sektör bu işe el atacak. Özel sektör bu işe el attığı zaman hareket yeteneğiniz daha fazla oluyor. Ama bu sonsuz olmuyor. Yani orada da yine ister istemez size gelip "Ya, şu konuda dikkatli olsan, bu konuda şöyle olsan" diyenler oluyor. Onurlu gazeteci bunu minimuma indiren gazetecidir. Söylenenlerden minimum etkilenendir.

Hemen boyun eğip onların istediğini yapanlar pek fazla okunan gazeteci olmuyorlar. Kimse size telefon edip "şöyle, böyle yaz" demez. Yoktur böyle bir uygulama. Ama yine de siz anlarsınız. Nerede ileri gittiniz, nerede geri kaldınız. Ben yine de özel sektörün bütün handikaplarına rağmen bu işe el atmış olmasını başarı olarak görüyorum. Çünkü eğer şu özel televizyonlar, özel radyolar olmasaydı halimiz ne olurdu bir düşünün.

Türkiye'de basın bazen çok iyi, bazen de çok kötü işler yapıyor. Basın Türkiye'nin gündemini, toplumun gündemini yakalayabiliyor mu?

M. A. Birand: Hayır. Büyük basından bahsedelim. Yani büyük tirajlı gazetelerden bahsedelim.

Çünkü bir kaç basın var Türkiye'de. Büyük tirajlı gazeteler var. Laik kesimde daha fazla okunan gazeteler var. Bir de dini yönden muhafazakar olan çevrelerde okunan gazeteler var. Yani bir kaç çeşit gazete var ama bu gazetelerin hepsi kendi gündemleriyle uğraşıyorlar. Ankara'yla uğraşıyoruz. İstanbul'daki, İzmir'deki sorunlarla uğraşıyoruz. Türkiye'nin basını Anadolu'dan çok kopuktur. Arada bir olay oldukça, büyük olay oldukça Anadolu'nun sorunlarına biz döneriz, oradaki sorunları ele alırız. Aksi halde çok kopuktur. Gündemimiz o bakımdan da Türkiye'nin gündemi değildir. Onlar bizim, devletin, büyük ekonomik sorunların gündemidir.

Geçenlerde RTÜK, CNN TÜRK'le ilgili bir kapatma cezası verdi. Siz bunu CNN'in merkezine ilettiğinizde, CNN'in merkezi sizi anlayabildi mi?

M. A. Birand: Verdi ama kapatamadı. CNN Merkezi de anlayamadı. Çünkü son derece basit bir sorundan kapatılmıştı. Yasalara göre dahi en son kapatılması gereken noktalardan biriydi, çok hatalı bir yaklaşımdı. Fakat orada bir mesaj verilmek istendi tahmin edebileceğiniz gibi. O mesajlar "Bu tip sorular sorulmayacak, bu CNN de olsa, KNN'de olsa burada biz insanların tepesindeyiz ve bakıyoruz" mesajlarıydı. Eğer mahkemeler itirazı kabul etmeyip CNN TÜRK kapatılmış olsaydı, sanıyorum uluslararası açıdan çok gürültü çıkardı. Bu gürültünün çıkması, karar verenleri caydırmıyordu, onda tabii şüphem var.

Uluslararası bir televizyon olarak kendinizi Türkiye'nin koşullarına uyarlamak gibi bir sıkıntınız var mı?

M. A. Birand: Şöyle bir şey söyleyeyim. CNN TÜRK'ün işlevi Türkiye'nin sistemini değiştirmek değil, Türkiye'ye demokrasi dersi vermek değil, Türkiye'nin modern bir ülke olması için büyük kampanyalar açmak değil. CNN TÜRK'ün işlevi, yasalar çerçevesinde, çünkü neredeyse oranın

yasalarına uymak zorundasınız, "Uymuyorsanız gidin başka yerden yapın yayınınızı" derler. O yasalar çerçevesinde biz mümkün olduğu kadar tarafsız olmak durumundayız ve sanıyorum yayınlarımızda diğer kanallara oranla daha objektifiz. Kullandığımız kelimeler, konuşturduğumuz insanlar... daha objektifiz.

İngiltere'de BBC'nin IRA örgütüyle ilgili kullandığı dil gibi mi?

M. A. Birand: Biz abartılı sıfatlardan kesinlikle kaçıyoruz. Eğer PKK ya da Hizbullah terör olaylarına katılmışlarsa, onları terör olaylarına katılmış bir grup olarak niteliyoruz ama kalkıpta onun önüne daha da ayrı sıfatlar koymuyoruz. Bu bizim işimiz değil.

Bütün dünyada politikacılar söylenmesi gerekeni, gerçeği tam olarak söylemezler, yani bu evrensel bir şablondur. Ama bizde bunun ölçüsü kaçtı. Bizde artık göz göre göre "Adam yalan söylüyor" diyebileceğimiz derecede.

Ana haber bültenlerimiz her geçen gün magazinleşiyor. Neredeyse şarkıcıların kasetlerini tanıtılmaları reklam programlarına dönüştüler.

M. A. Birand: Aslında şundan kaynaklanıyor. O insanlar bakıyorlar ki artık sadece siyasi olaylar, suşurluk çeteleri, PKK, Hizbullah haberlerinden bıkmılık gelmeye başladı. O zaman haberlerdeki arkadaşlar dediler ki: "Ya, biz bunu yumuşatalım biraz". Ama yumuşatmada galiba kantarın ucu koptu, çok fazla yumuşatma oldu. Bizim böyle bir sorunumuz olmadığından dolayı çok rahatız. Yani insanlar politika dışı kalmaya başlıyorlar. O zaman da haberciler "Gidip başka kanalda filmi seyredeceğine, o saatte benim haberimi dinlesin" diyerek o filmdeki sanatçının kasetinin tanıtımını yapıyorlar haberlerinde.

Politikayla, politikacılarla ilgili bir şeyler söylemek ve sormak istiyorum. Benim şahsi düşüncem, Türkiye'de iyi ve dürüst bir insanın, iyi bir politikacı olma şansı yok. Çünkü Türkiye'de politika yalan üzerine kurulu. Var olana yok diyorsunuz ya da olmayan bir şeye var diyorsunuz. İçerideki ve dışarıdaki politikacıları çok iyi tanıyan bir gazeteci olarak lütfen söylemişiniz politika hakikaten böyle bir şey mi?

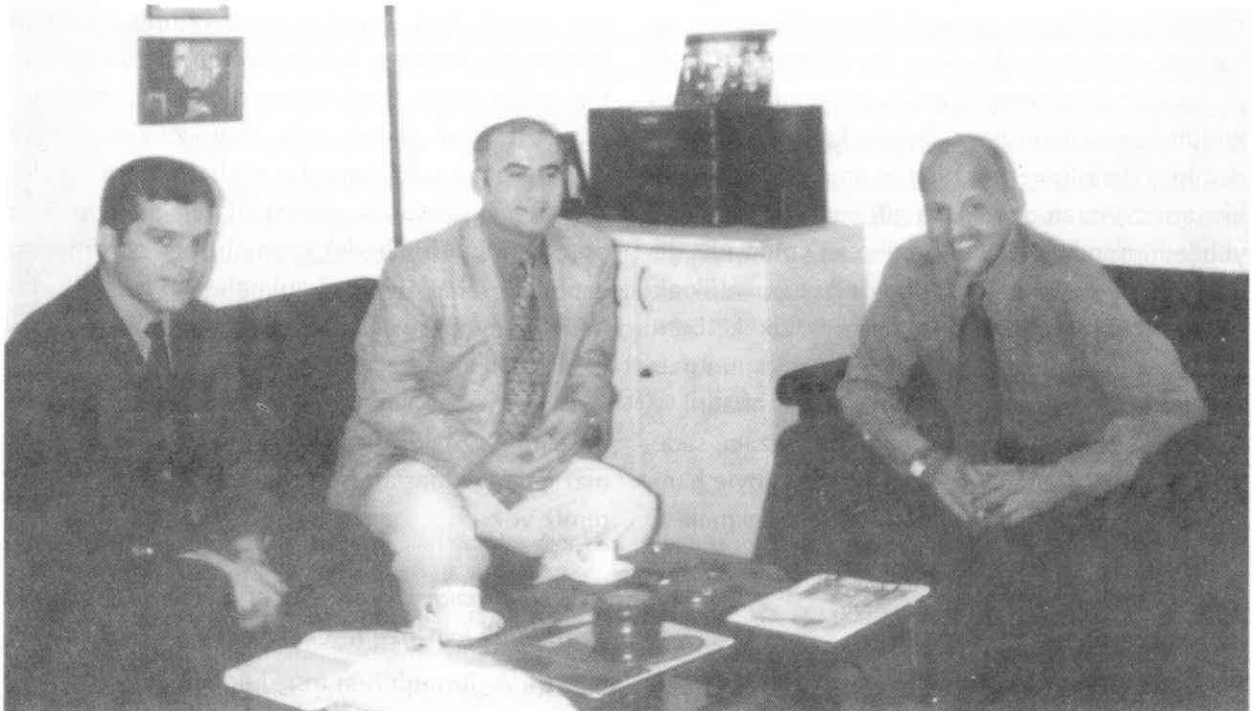

M. A. Birand: Dikkat ederseniz siz konuşurken, bir şey söylediğinizde diğeri der ki "Yine politika yapıyorsun, politikacı gibi konuşuyorsun." Maalesef böyle bir görüntü yerleşti. Şimdi bütün dünyada politikacılar söylenmesi gerekeni, gerçeği tam olarak söylemezler, yani bu evrensel bir şablondur. Ama bizde bunun ölçüsü kaçtı. Bizde artık göz göre göre "Adam yalan söylüyor" diyebileceğimiz derecede. Ama şimdi de bunun tersine dönmeye başladı, daha doğruya yakınıni söyleyen politikacı gözde olmaya başladı. Politikacıların bundan sonra buna dikkat etmelerinde çok yarar var. Toplumun kabul edemeyeceği oynaklıkta konuşmalarında, kabul edemeyeceği yalanları söylememelerinde çok yarar var. Çünkü artık insanlar da biliyorlar, okuyorlar. O bakımdan politikacılar için bundan sonra bir sınav dönemi diyebiliriz. Mesela "Zorunlu tasarrufu ödemeyeceğim" diyor politikacı. Doğruyu söylüyor ama öyle bir tepki geliyor ki arkasından "Ben onu öyle demek istemedim, tabi ki ödeyeceğim ama yavaş yavaş ödeyeceğim, ama zamana yayacağım, yani ödemeyeceğim"e getiriyor. İş bu türlü prezante ettiği zaman onu destekleyen insanların hayal kırıklığına uğramayacağını sanıyor. Oysa artık doğrucu politikanın, politikacının tam dönemi.

Güneydoğu'dan gelen politikacının durumu?

M. A. Birand: Özellikle güneydoğudan, yani

sorunlu yerden gelen politikacının eli-ayağı bağlı. Orada gördüğünü, halkın şikayetini Ankara'ya yansıtma bir mesele, hemen tepkilerle karşılaşılıyor. Yansıtmasa kendi insanlarına karşı görevini yerine getirmemiş oluyor, yalan söylemiş oluyor. Sanıyorum bugün T.B.M.M.'deki politikacıların en büyük sorunu işte bu. Doğruyu tam olarak söyleyememeleri. Çünkü hemen karşılına bir engel çıkıyor "Görüyorsunuz, sen işi güçleştiriyorsun, sen bazı insanları kıskırtıyorsun". "Hayır kıskırtmıyorum, bu benim ülkemdeki, köyümdeki, kasabamdaki, şehirdeki insanların durumu. Açlar, bunlar Aç" dediği zaman "Ne demek istiyorsun" diye karşısına çıkıyorlar. O zaman yürümüyor. Ama bu böyle devam etmiyor. Güneydoğu sorununda Türkiye dönemece girdi. Zor dönemecek, zor bir şey, kabul ediyorum bunu, çünkü 15 yıl süreyle orada bir takım çıkar kanalları yerleşti, orada terörle yaşamanın getirdiği bir rant oluştu. İnsanlar para kazandılar terörden. Şimdi o insanlara "bu güzel paralar, sizin cebinize giren o güzelim paralar artık gelmeyecek" dediğiniz zaman, işte korkum oradan geliyor. Kıskırtmasınlar, çünkü kıskırtmak çok kolay bu bölgede, siz benden iyi biliyorsunuz. Devlet önümüzdeki aylarda, çok fazla gecikmeden, bir an önce Güneydoğu'yla ilgili genel bir paket hazırlamak zorunda ama bu söylenip de içi açılmayan

paketlerden olmamalı, somut olarak gelmesi gerekiyor, teşvikleriyle her şeyiyle oraya varması gerekiyor. Ulaşmadığı takdirde, Diyarbakır'da, şurda-burda, o köylerinden çıkarılmış insanlar sersefil bırakıldığı sürece bu yürümez, döner dolaşır gene aynı problemlerle günün birinde karşı karşıya kalırız. Çünkü, her şeyin temelinde, en büyük problem açlıktır, fukaralıktır, işsizliktir. Bunların hepsi de aynı şeyin içine giriyor. Siz insanlara hayat, ümit, bakım, eğitim götürdüğünüz zaman, o insanlar rahat yaşayabileceklerini hissettikleri zaman hiç sorunlara katılmazlar, kıskırtılmazlar, onlar dağa çıkmaz, aileleriyle beraber huzur içinde yaşamak isterler.

Sizin meslekten, bizim mesleğe geçelim. Eczacılar ve eczacılık mesleğiyle ilgili düşünceleriniz?

M. A. Birand: Biz küçükken, 1950-60'lı yıllardan bahsediyorum, mahalle eczaneleri vardı. O mahalle eczanesindeki insan doktor gibiydi. Gittiğimiz zaman, "Şuram ağrıyor" dediğimiz zaman o bize ilaç verirdi, biz de ona inanırdık. Eczacılık bir süre sonra bu inandırıcı ve bilgi dolu insanların elinden çıkıp ticarete yansıdı. Bu olacaktı, herhangi bir şekilde suçlayamayız, dünya buna gidiyor. Avrupa'da, Amerika'da ilaçlar süpermarketlerde satılıyor ama yine de eczaneler çok önemli, eczacıların bilgisi çok önemli. Oraya insan doktora gitmeden önce "Şuram ağrıyor" diye gittiği zaman eczacı hiç değilse ne olduğunu "Ya doktora git, ya da şu ilacı al" diyebilmeli. Çünkü eczacılık doktorluk gibidir, yarı doktorluktur. Doktor kadar mütehassis değildir, derinlemesine bilmez ama o ilk önleyici unsurdur. "Aman doktora git, kendini göster" diyebilen insandır. Eczacı insanın can yoldaşdır, gece yarısı bir yerimize bir şey olduğu zaman ilk aklımıza eczacı gelir. Eczacılar ne yazık ki bunu unutmaya başladılar. Eczacı kadar, toplumun nabzını iyi tutan, eczacı kadar toplumun sıhhatini iyi bilen başka bir kişi yoktur. Onun için eczacı, sadece ilaç satan bir tüccar değil. Ne sizler böyle hareket etmelisiniz ne de devlet bu şekilde bakmalı. O bakımdan eczacılık benim için çok mahremdir. Çok önemli bir daldır.

Diyarbakır'ın gazeteciler açısından bir haber

cenneti olduğu söylenir. Diyarbakır için siz neler söylersiniz?

M. A. Birand: Güneydoğu'yu öğrenmek için Diyarbakır'a gitmekle, Türkiye'yi öğrenmek için İstanbul'a gelmek aynı şey. Diyarbakır kendine özgü, kozmopolit, 500 kişinin yaşayabileceği bir evde 1500 kişinin yaşadığı bir yer. Ama bunun yanı sıra yine de bir model. Güneydoğu'nun nereye gittiğini, zenginleşip, zenginleşmediğini orada hemen görebiliyorsunuz. Büyük sorunları olan bir şehir. Maalesef bütün Güneydoğu'nun yükünü çekti. Çok eziyet çekti. Her iki taraftan da eziyet çekti. Hem devlet güçlerinden, hem PKK'dan. İkisinin arasında kaldı, ne yapacağını şaşırıldı. Şimdi Diyarbakır'ın artık "oh" deyip rahatlama dönemi başlıyor. İnşallah o rahatlama dönemi devam eder. Hani bazıları derler "Diyarbakır'da zengin oldu, kalıp İstanbul'da yatırım yaptı". Yapar!... Önemli olan, sen doğduğun yere de bir şey yap, bir yararın dokunsun o kadar. Türkiye'nin tek sorunudur Güneydoğu. Türkiye'nin başka sorunu yoktur. Türkiye Güneydoğu sorununu rahatlatılabildiği oranda kendisi rahatlar ve uçar.

Son olarak Diyarbakır'lılara bir mesajınız var mı?

M. A. Birand: Diyarbakır'lılara mesajım "Geçmiş olsun". Bitti. Bundan sonra bunun kıymetini bilelim hep beraber. Biz de bilelim, siz de bilin ve bizi çekin oraya. Yani yatırımcıyı çekin, gazeteci-yi çekin, içiçe olalım artık. Aramıza çok mesafe girdi. Aramıza çok insanlar girdi ama artık o dönem bitti. Bundan sonra rahatlama dönemi. Her oda, kendine bir hedef koymalı, her oda inşaata katılmalı, rahatlatmaya katılmalı. Biri bir köyü tamir etmeli, öbürü orda yaşayan fakir halka yardımcı olmalı. Fakirlere bakarak "Vah, Vah onlar da burada yaşıyor" deyip gittiniz mi siz de rahat edemezsiniz. O fakir insan, gelir bir süre sonra kapınızı çalmaya başlar. Birlikte yapacağız, başka çaremiz yok.

Diyarbakır Eczacı Odası adına, bize zaman ayırdığınız için size teşekkür ederiz.

M. A. Birand: Ben teşekkür ederim.